

УДК 378:001.895

**PEDAGOGICAL REQUIREMENTS FOR FORMING THE READINESS OF
THE FUTURE SPECIALIST FOR INNOVATIVE ACTIVITIES
ПЕДАГОГІЧНІ ВИМОГИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО
ФАХІВЦЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Nebykova T./Небикова Т.А.*s.n.s., as.prof./к.прп.н., доцент,**Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини***Nebykov M. / Небиков М.В***candidate of agricultural science, senior research associate / к.сільск.н., ст. наук.снвр.**National Dendrological Park "Sophiivka" Research Institute of
the National Academy of Sciences of Ukraine, Uman**Національний дендрологічний парк «Софіївка» науково-дослідний інститут
Національної академії наук України, Умань*

Анотація. У статті розкривається сутність інноваційної педагогічної діяльності і готовність до неї; обґрунтовується модель формування готовності майбутнього фахівця до інноваційної діяльності, яка складається з компонентів: мотиваційно-аксіологічного, змістовно-когнітивного, операційно-діяльнісного, емоційно-вольового, креативного, рефлексивно-аналітичного; визначаються умови її ефективності.

Ключові слова: інноваційна педагогічна діяльність, готовність до інноваційної педагогічної діяльності, майбутній учитель.

Вступ.

Реформування системи освіти України в умовах інформаційного, глобалізованого суспільства актуалізує проблему підвищення якості освіти, основним шляхом вирішення якої є активне впровадження в теорію та практику педагогічних нововведень, що зумовлює необхідність здійснення інноваційної педагогічної діяльності, успішність якої залежить від сформованості готовності майбутнього фахівця до інноваційної діяльності, що мобілізує особистість на створення інновацій, їх освоєння й використання.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що аспекти інноваційної діяльності майбутнього фахівця висвітлено в сучасних педагогічних дослідженнях науковців: філософські (І.Зязюн, О.Остапчук та ін.), психологічні (І. Бех, Т. Гальцева, С. Лубянська та ін.), педагогічні (А.Вірковський, І.Дичківської, О. Дубасенюк, О. Козлова та ін.), історичні (І. Аносов та ін.), соціокультурні (І. Гавриш, М. Романенко та ін.), предметно-методичні (О. Ковальчук, Л. Мельник та ін.).

Велика увага щодо підготовки майбутнього фахівця до інноваційної діяльності приділяється зарубіжними дослідниками: Дж. Нів, А. Адамс, В. Туласевич, В. Холстід, Б. Мун, М. Галтон, Т. Послтвейт, П. Хоггетт, Р. Прін, К. Джіпс, Т. Гіленд, та ін.

Основний текст. Соціокультурні зміни вимагають оновлення освітньої політики, застосування педагогічних новацій, пошук нових форм, методів організації освітнього процесу. Інноваційні зміни відбуваються за напрямками: формування нового змісту освіти, розробка і реалізація нових технологій

навчання; застосування методів, прийомів, засобів освоєння нових програм, створення умов для самовизначення особистості в процесі навчання; зміна у типах діяльності та стилі мислення викладачів і студентів, створення й розвиток інноваційних закладів освіти; залучення викладачів і студентів до інноваційної діяльності.

Інноваційну діяльність розглядають як комплекс заходів щодо забезпечення інноваційного процесу, основними функціями якої є зміни компонентів педагогічного процесу: цілей, змісту освіти, форм, методів, технологій, засобів навчання, системи управління тощо [5].

Дослідники виділяють єдність трьох складових інноваційного процесу: створення, освоєння і застосування нововведень. У зв'язку з цим, інноваційний процес розглядають як процес доведення наукової ідеї до стадії практичного використання і реалізація пов'язаних із цим змін у соціально-педагогічному середовищі.

Інноваційний процес є поліструктурним і поліфункціональним, тому обґрунтованим є виокремлення структур:

- 1) діяльнісна структура як сукупність компонентів: мотиви – мета – завдання – зміст – форми – методи – результати;
- 2) суб'єктна структура як діяльність суб'єктів розвитку: ректора, проректора, зав. кафедри, викладачів вузів, різних служб закладу освіти;
- 3) рівнева структура як інноваційна діяльність суб'єктів на міжнародному, регіональному, міському рівнях;
- 4) змістовна структура як поява, розробка й освоєння нововведень у навчанні, виховній роботі, управлінні вищим закладом освіти тощо;
- 5) структура життєвого циклу, що виражається в етапності: виникнення – швидке зростання – зрілість – освоєння – дифузія – насичення – рутинізація – криза – модернізація нововведення);
- 6) управлінська структура як взаємодія чотирьох видів управлінських дій: планування – організація – керівництво – контроль;
- 7) організаційна структура інноваційного процесу включає етапи: діагностичний, прогностичний, організаційний, практичний, узагальнюючий, впроваджувальний [3].

Серед дослідників педагогічних інновацій існує й інший підхід, за яким озглядаючи інновацію як результат, вони визначають її як прогресивний результат творчої діяльності, що знаходить широке застосування та призводить до значних змін у життєдіяльності людини, суспільства, природи. За такого підходу інновація ототожнюється зі словом «нововведення» – як нова ідея, нове знання, новий компонент педагогічної системи, що став результатом діяльності людини та є інструментом для досягнення його цілей. Інновація – нововведення володіє особливим інноваційним потенціалом, тобто сукупністю змін, який воно здатне реалізовувати впродовж свого повного життєвого циклу.

Необхідною умовою здійснення інноваційної діяльності є цілеспрямована організація процесу професійної підготовки майбутнього фахівця, реалізація потенціалу, який міститься у творчості особистості. Специфіка інновації як діяльності породжує певний тип особистості [2].

Сучасний фахівець готовий до змін, до переорієнтації власного мислення, до усвідомлення нових вимог щодо професійної інноваційної педагогічної діяльності.

Інноваційна педагогічна діяльність розглядається науковцями: як розроблення, освоєння і використання нововведень (Л.Даниленко, Т. Демиденко, І. Гавриш); як відмова від штампів, вихід за межі нормативної діяльності (В. Сластьонін, Л. Подимова); як здатність до генерації ідей, їх втілення, аналізу та продукуванню (Л. Ващенко, В. Загвязинський); як вищий ступінь педагогічної творчості, педагогічного винахідництва, введення нового у педагогічну практику (Н.Клокар, О.Козлова); як експериментальна пошукова діяльність педагогічних працівників з метою розроблення, експерименту, апробації, впровадження і застосування педагогічних інновацій (В. Маліхіна) [1].

Особливості поняття «інноваційна діяльність» розкриваються через характеристику індивідуального стилю діяльності педагога-новатора, тісно пов'язана і зумовлена педагогічною творчістю, педагогічним новаторством, є важливим шляхом формування творчої особистості. Вона проявляється в цілепокладанні, визначенні мети, завдань, а також змісту і технологій інноваційного навчання.

Інноваційна педагогічна діяльність структурно охоплює зовнішні і внутрішні компоненти. Як педагогічна діяльність, вона виконує гностичну, проектувальну, конструктивну, комунікативну, організаторську функції.

Теоретичне осмислення сутності інноваційної діяльності дає змогу дійти до висновку, що перехід до інноваційної діяльності та її успішність передбачає усвідомлення майбутнім фахівцем необхідності та практичної значущості інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні, а її реалізація потребує не лише володіння знаннями педагогічної інноватики, але й сформованості готовності до даного виду діяльності.

Готовність до інноваційної діяльності розглядається як:

- складний синтез тісно взаємопов'язаних між собою структурних компонентів: психологічна готовність, науково-теоретична готовність, практична готовність, психофізична готовність, фізична готовність, а також особистісні якості [6];
- інтегративну якість особистості, що виявляється у діалектичній єдності всіх структурних компонентів, властивостей, зв'язків і відносин [1];
- єдності особистісних і операційних компонентів, (мотиваційний, креативний, технологічний, рефлексивний), які забезпечують ефективність педагогічної діяльності [2];
- особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами й засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості та рефлексії [3];
- особистісним утворенням, яке опосередковує залежність між ефективністю діяльності педагога та його спрямованістю на вдосконалення свого професійного рівня [4].

Складність, багатовимірність і поліфункціональність процесу формування готовності до інноваційної діяльності майбутнього фахівця свідчить про доцільність і необхідність розпочинати його в період допрофесійної підготовки у закладах освіти.

Модель формування готовності майбутнього фахівця до інноваційної діяльності виконує прогностичну, евристичну і перетворюючу функції.

Теоретичними засадами розробки моделі слугували системно-діяльнісний, професійно-діяльнісний, особистісно-орієнтований, компетентнісний, індивідуально-творчий, аксіологічний, синергетичний підходи. Основними компонентами моделі є:

- ✓ *мотиваційно-аксіологічний*, який включає потреби, інтереси і мотиви інноваційної педагогічної діяльності; педагогічні цінності, ціннісне ставлення до педагогічних інновацій, до конструювання педагогічного процесу; дослідження у педагогічній діяльності; розгляд цінностей як засобу реалізації концепції педагогічного мислення; мотиваційну готовність майбутнього вчителя до здійснення власної інноваційної професійної діяльності. Важливим показником сформованості данного компоненту в студентів є наявність стійких мотивів і професійно-ціннісних орієнтацій, які забезпечують цілеспрямоване оволодіння інноваційною діяльністю;
- ✓ *змістовно-когнітивний*, що включає знання й уявлення майбутнього фахівця щодо інноваційних технологій, їх сутності, вимог до їх конструювання та проектування; інноваційності навчального процесу;
- ✓ *власного інноваційного потенціалу*;
- ✓ *операційно-діяльнісний*, що містить уміння та навички володіння технологіями інноваційної педагогічної діяльності як системою інваріантних педагогічних умінь з вирішення педагогічних завдань; уміння конструювати та проектувати: освітній процес, зміст освіти, систему й послідовність дій студентів в умовах здійснення інноваційної діяльності;
- ✓ *емоційно-вольовий*, який передбачає сформованість почуття відповідальності за результат діяльності, навички самоконтролю, уміння керувати своїми діями у процесі інноваційної діяльності, професійну чесність і відповідальність;
- ✓ *креативний*, що пронизує всі компоненти моделі. У студентів формується ставлення до інноваційної діяльності як до перетворення, змін, наукової рефлексії, що необхідно для осмислення майбутнім фахівцем власного новаторського досвіду;
- ✓ *рефлексивно-аналітичний*, який передбачає здатність до рефлексії інноваційної педагогічної діяльності, самоконтролю та професійної самооцінки; уміння прогнозувати та співвідносити особистісно-професійні можливості; формування чіткої рефлексивної позиції, пов'язаної із самоактуалізацією, усвідомлення себе інноваційним фахівцем. Цей компонент тісно пов'язаний із професійною самосвідомістю, що включає самопізнання й саморозуміння.

Результативність моделі формування готовності до інноваційної діяльності майбутнього фахівця залежить від реалізації й активізації інноваційної діяльності закладу вищої освіти, поступового переходу від адаптативно-орієнтаційного освоєння інноваційних технологій через формування пізнавально-рефлексивних навичок до створення майбутнім фахівцем власних інноваційних проектів.

Висновки.

Надзвичайна швидкість оновлення технологій і знань, що зумовлюють нові уявлення про роль і функції фахівців: від професіонала, який виконує комплекс функцій – до дослідника, вимагають у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця переходу до інноваційної освіти, за якою однією з важливих якостей педагога, умов успішності його як професіонала є готовність до інноваційної діяльності.

Готовність майбутнього фахівця до інноваційної діяльності є інтегральною характеристикою, яка включає усвідомлення цінності інноваційної діяльності, знання методології, теорії та практики педагогічної інноватики, визначення оптимальних способів інноваційної педагогічної діяльності, оцінку власних можливостей у їх співвідношенні з наступними труднощами, що пов'язані з введенням педагогічних інновацій і необхідністю досягнення високих результатів професійної діяльності. Педагогічними умовами ефективності формування готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності є: створення в закладі освіти інноваційного освітнього середовища; високий рівень готовності до інноваційної діяльності самого викладача; посилення соціально-особистісної та професійної спрямованості змісту навчальних дисциплін; оволодіння майбутніми вчителями прийомами рефлексивного аналізу власної інноваційної діяльності; використання в процесі навчання форм, методів і прийомів, які спрямовані на: формування індивідуального стилю діяльності як результату готовності до інноваційної діяльності майбутнього фахівця, переорієнтації з пошукового на смисло-пошуковий, особистісно-професійний характер діяльності; прояв пізнавальної та професійної спрямованості студентів; створити умови щодо формування дослідницької та комунікативних компетентностей, рефлексивних умінь, мотиваційної готовності до інноваційної діяльності тощо.

Література:

1. Гавриш І.В. Формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності (методологічний і теоретичний аспекти): монографія /І. В. Гавриш. – Харків: ХОНМІБО, 2005. – 388 с..
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. пос. /І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Козак Л. В. Структура та ознаки інноваційної професійної діяльності викладача вищого навчального закладу/Л.В. Козак //Педагогічний процес: теорія та практика. – 2012. – № 2. – С. 50–60.
4. Пащенко М.І. Вплив активних форм і методів навчання на активізацію пізнавальної діяльності майбутніх фахівців: Науковий вісник: збірник наукових

праць. – Випуск 1. Денисюк Т. К. (відп. за випуск), – Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. – 196 с.

5. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: Монографія/ За ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 504 с.

References:

1. Havrysh I.V. Formation of readiness of future teachers for innovative professional activity (methodological and theoretical aspects): monograph /I. V. Havrysh. - Kharkiv: HONMIBO, 2005. - 388 p.

2. Dychkivska I. M. Innovative pedagogical technologies: teaching. village /I.M. Dychkivska - К.: Akademydav, 2004. - 352 p.

3. Kozak L. V. Structure and characteristics of innovative professional activity of a teacher of a higher educational institution/L.V. Kozak //Pedagogical process: theory and practice. – 2012. – No. 2. – P. 50–60.

4. Pashchenko M.I. The influence of active forms and methods of education on the activation of the cognitive activity of future specialists: Scientific Bulletin: collection of scientific works. – Issue 1. Denysyuk T.K. (answer for the issue), – Uman: Vocational Orthodox Church "Vizavi", 2018. – 196 p.

5. Professional pedagogical education: innovative technologies and methods: Monograph/ Ed. O.A. Dubasenyuk – Zhytomyr: Department of ZhDU named after I. Franka, 2009. – 504 p.

Abstract. Formation of readiness for innovative activity as an important component of future teacher professional training. The article reveals the essence of innovative pedagogical activity. The pedagogical conditions of forming future teacher readiness to innovative activity are determined, in particular, establishing innovative educational environment in an educational institution; a high level of teacher readiness to innovative activity; increasing social and personal and professional direction of the content of academic subjects; mastering techniques of reflection analyzing own innovative activity by future teachers; formation of research and communicative competences, reflexive skills, motivational readiness to innovative activity and etc.

Key words: innovative pedagogical activity, readiness to innovative pedagogical activity, a future teacher.